

Anđela Redžić*

 <https://orcid.org/0000-0002-7472-8198>

Institute for Balkan Studies SASA (Serbian Academy of Sciences and Arts)

e-mail: andjela.redzic@gmail.com

Именичке категорије и опстанак/ замена синтетичког падежног система у сиринићком говору: квантитативни приступ

Апстракт

Предмет рада јесте веза између стабилности синтетичког падежног система и именичких категорија у сиринићком говору, који припада призренско-тимочкој дијалекатској зони српског језика. У раду су помоћу корпусне и квантитативне методе испитане постојеће тврдње о вези синтетичке деκлинације и датих категорија. Истраживање је потврдило да су се синтетички падежи боље очували у једнини него у множини и да су најстабилнији у женском роду, затим у мушком, а најмање у средњем роду. У множини је опстао датив само код именица мушког и женског рода. У једнини је пронађен већи број падежа, али процентуална заступљеност свих њих у односу на општи падеж указује на то да су се одржали само у ограниченим функцијама и значењима.

Кључне речи: аналитички падежни систем, род, број, сиринићки говор, квантитативна анализа

1. Предмет рада јесте испитивање зависности стабилности синтетичке деκлинације од именичких категорија рода и броја на материјалу сиринићког говора. Запажања на тему везе између опстанка/замене синтетичког падежа и именичких категорија,

* Рад настао као резултат рада у Балканолошком институту САНУ који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација РС а на основу Уговора о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2023. години број: 451-03-47/2023-01 од 17.01.2023.

са различитим приступима (в. детаљно у одељку 2), могу се пронаћи у радовима двојице еминентних истраживача Андреја Собољева (1991: 93–117) и Радивоја Младеновића (2019: 842–843). Циљ овог рада јесте да се употребом корпусног и квантитативног метода на материјалу сиринићког говора испита који су падежи најотпорнији на аналитизам и какав је њихов однос с категоријом рода и броја. Овај говор је одабран због тога што његову структуру, као и остале говоре призренско-тимочке (ПТ) дијалекатске зоне српског језика, одликује аналитички падежни систем, али, истовремено, он припада делу тих говора који се најбоље опиру аналитизму. Како Собољев оцењује, Младеновићев опис овог говора у потпуности репрезентује унутрашњу варијацију на фонетском и морфолошком нивоу (Соболев, 2021: 334), те се за корпус користе дијалекатски текстови објављени у монографији о сиринићком говору (Младеновић, 2019, о корпусу в. поглавље 6).

2. Младеновић, бавећи се синхронијским описом сиринићког говора, у вези с именичком деклинацијом у њему, закључује да „у јд. има више падежних дистинкција него у мн., најбоље је очувана флексија у јд. именица *-а* деклинационог обрасца, аналитизам је највише узнапредовао у с.р.“ (Младеновић, 2019: 843). Прилазећи питању падежног система српских говора ПТ дијалекатске зоне из компаративно-историјског угла с циљем да утврди реконструкцију тока аналитичких процеса, њихову хронологију и да одреди закономерности које у њима постоје, Собољев је утврдио да се падежни наставци губе пре у множини него у једнини и у зависности од рода: прво у средњем, па у мушком и затим у женском роду (Соболев, 1991: 109–110). За мушки и средњи род утврђује редослед губитка падежа: у мушком роду најпре нестаје локатив, а затим инструментал и генитив, у средњем роду се најпре губе локатив и инструментал, а за њима генитив и датив. Као најотпорнији показује се датив, који постоји и у женском роду, у којем се не може утврдити редослед губитка падежа јер се они много боље чувају, чак и локатив једнине (исто). Он не сматра да је чување датива отклон од законитости аналитичких процеса због тога што га чувају многи балкански језици (Соболев, 1991: 114). Датив се ипак губи у ПТ говорима: пре свега у множини свих родова, прво код инаниматних, а затим и аниматних именица, у једнини се може образовати само код аниматних, а при подели аниматних на оне које упућују или не упућују на лица/људе (лице/нелице¹) датив се везује само за прву категорију. У једнини датив прво губи средњи род, затим мушки и на крају женски (Соболев, 1991: 113). Ипак, како Собољев примећује, утицај категорија рода и броја на аналитичке процесе у падежном систему ограничава именичка основа која је некада у словенским језицима имала централну улогу у организацији деклинације (Соболев, 1991: 109).

3. Рад има једанаест поглавља. У првом и другом даје се увод и преглед претходних истраживања, а у трећем наведена је структура рада. У четвртном се наводе информације о жупи Сиринић и њеном говору, утврђује се положај сиринићког

¹ Како је аниматност категорија која се ослања на ванлингвистичке појмовне одлике ентитета и подразумева хијерархију од највишег до најнижег степена људско>животињско>неживо (Comrie, 1989: 185), лице/нелице односи се на разликовање људи од животиња.

у српским говорима и у Балканском језичком савезу. Теоријски приступ аналитичком падежном систему наведен је у петом поглављу. Шесто поглавље садржи основне информације о корпусу и методи коришћеној при његовом креирању. У седмом се објашњава примењени аналитички поступак, док је сама анализа грађе предмет осмог поглавља. Резултати анализе наведени су и деветом поглављу, а у десетом се о њима дискутује. Једанаесто поглавље доноси закључке рада.

4. Сиринићи се говори у селима жупе Сиринић и он у ужем смислу припада српским говорима ПТ зоне, док је у ширем смислу део балканословенског ареала, тј. улази у Балкански језички савез. Сиринићи говор се међу српским говорима ПТ зоне заједно с њему географски и лингвистички блиским призренско-јужноморавским говорима Косовске и Метохијске котлине, јужног Косова и јужне Метохије издваја у засебан део: косовско-метохијско-сиринићи поддијалекат (Младеновић, 2015: 405).

Жупа Сиринић се налази на Косову и Метохији, у североисточном подножју Шар-планине, у горњем току реке Лепенац (Урошевић, 1948: 117). Жупу чини шеснаест села од којих шест насељава само српско становништво (Севце, Јажинце, Брезовица, Врбештица, Штрпце, Беревце), у пет села живи мешовито – српско и албанско становништво (Горња и Доња Битиња, Сушиће, Драјковце, Вича). У ових пет села Срби чине већинско становништво, док постоје и четири села која су само албанска (Фираја, Брод, Коштањево, Ижање) (Младеновић, 2019: 62–63).²

4.1. Детаљан дијалектолошки опис сиринићког говора дат је у монографији посвећеној овом говору (Младеновић, 2019), а на овом месту су издвојене само неке језичке/дијалекатске карактеристике, у којима се овај говор разликује у односу на стандардни српски језик. У овом говору стабилисан је пенултимски експираторни акценат у именској и глаголској флексији, док се код прилошких речи са затвореном ултимом акценат може наћи на ултими. Његов вокалски систем састоји се од основних пет вокала, а садржи и полугласник и вокално *p*, док вокално *l* зависи од сугласника испред, па иза дентала може имати рефлекс лу, што је, међутим, недоследно и ретко. У консонантском систему формирају се симетричне корелације опструената по звучности *ð:m*, *ð':m'* (*ħ:ħ*), *ɯ:c*, *s:c*, *z:c*, *ʒ:ʒ*, *b:n*, *g:k*, (*v:f*) (фрикатив *x* је испао из система). У погледу номиналне морфологије, говор Сиринића има четири деклинациона типа (именице м.р. на *Ø*, *-o*, *-e*, *-u*; с.р.; ж. и м. р. на *-a*; именица мати). У сиринићком говору компарација се изражава искључиво аналитички (Младеновић, 2019: 564). Младеновић према односу основа бележи осам глаголских врста, а када је реч о глаголским облицима, у Сиринићу је инфинитив смењен конструкцијом да+презент, која се користи и у грађењу футура првог заједно са граматикализованим *ће* за свако лице. Од осталих српских говора сиринићи се у презенту разликује само по 3.л.мн. у којем се најчешће уопштава наставак *-у*, мада не сасвим доследно (Младеновић, 2019: 633–635). У овом су говору јасно аспектуално издиференцирани аорист и имперфекат. Имперфекат је ређе у употреби у односу на аорист, али се фреквентније употребљава у односу на призренско-јужноморавске говоре Косовске и Метохијске котлине. Плусквамперфекат је врло редак, а у систему претериталних

² За ономастички материјал в. Букумирић, 1988.

облика централну позицију има перфекат код којег у једнини опстаје моција рода, док је у множини неутралисана наставком *-ле*. Императив има облике за друго лице оба броја, а могућ је и за 1.л.мн. са конструкцијама *ваља да / треба да* + презент. Помоћни глагол бити у потенцијалу сведен је на један облик – *би*.

4.2. Својим говорима ПТ зоне, којима припада испитиван сиринићки, српски језик улази и у типолошку групу широко познату као Балкански језички савез. Језичке варијетете Балканског језичког савеза одликује присуство заједничких језичких црта – балканизама – које нису резултат генеалогске сродности, већ некадашњег вишевековног интензивног језичког контакта говорника на истој територији, њиховог билингвизама и високе компетенције на два или више језика (Lindstedt, 2000: 238–239).³ Балканизми су пре свега заступљени на морфосинтаксичком нивоу, али се и поједине особине на фонетско-фонолошком плану сматрају одликама језика и дијалеката Балканског језичког савеза (употреба полугласника и експираторни акценат (Станишић, 1987: 247–249, 251–253)). Типичним балканизмима сматрају се: постпозитивни одређени члан, аналитичка деклинација, изједначавање генитива и датива, аналитичка компарација, аналитички велле-футур, редупликација објекта, губљење инфинитива и његова замена финитном комплементацијом, као и употреба посебног глаголског облика којим се маркира евиденцијалност (Lindstedt, 2000; Joseph, 2001; Mišeska, Tomić, 2004, између осталих).⁴

Од поменутих црта сиринићки говор садржи: аналитичку деклинацију (Младеновић, 2016: 79–81; о деклинацији в. и Младеновић, 2019: 294–422), аналитичку компарацију (Младеновић, 2019: 564), аналитички велле-футур (о футуру I в. Младеновић, 2019: 670–674), редупликацију објекта (Младеновић, 2019: 422, 426, 428–429, 432–433, 437–438) и губљење инфинитива и његову замену финитном комплементацијом (Младеновић, 2019: 630). Експлицитно поменута листа балканизама у сиринићком говору морала поделити на балканизме развијене у потпуности и на оне присутне у мањем степену. У прву групу спадају аналитичка компарација (она је развијена толико да се у сиринићком могу компарирати „и именице, заменице, глаголи, предлози (предлошко-падежне конструкције)“ (Младеновић, 2019: 564)), губљење инфинитива и његова замена финитном комплементацијом (Младеновић, 2019: 630) и аналитички футур (Младеновић, 2019: 671)). Групу балканизама

³ Актуелно стање у сиринићкој жупи показује да је билингвизам или мултилингвизам говорника балканских језика и дијалеката ретка појава. Ипак, вишевековни контакт ових језика и дијалеката довео је до значајних промена у њиховој структури. Будући да су језичке карактеристике као последице тих промена дубоко укорене у њихову структуру, да се и даље користе и развијају, истраживања балканских језичких црта могућа су и на савременом материјалу.

⁴ Један језик или дијалекат Балканског језичког савеза може у својој структури имати различит број балканизама и они могу бити у различитој мери развијени. Према степену присуства балканизама и њиховој развијености ови језици/дијалекти одређују се као типични и периферни. Бугарски, македонски, румунски, арумунски и албански сматрају се типичним балканским језицима/дијалектима, док су периферни новогрчки, балкански турски, балкански ромски и дијалекти ПТ дијалекатске зоне (Соболев, 2003; Heine, Kuteva, 2005; Schaller, 2015; између осталих).

развијених у мањем степену у сиринићком говору чине редупликација објекта (в. нпр. Младеновић, 2019: 426, 428–429, 430–433, 435, 437–438) и аналитичка деклинација.⁵

5. Аналитизам у лингвистици означава инваријабилност речи и изражавање синтаксичких односа помоћу реда речи (Crystal, 2008: 25–26). Аналитизам у деклинацији подразумева да не постоје падежни наставци који би указивали на односе међу речима у синтагми или реченици, већ се они исказују на други начин: помоћу предлога, реда речи, интонације и – у појединим балканским језицима и дијалектима – помоћу енклитичких форми личних заменица, које могу указивати на (ин)директан објекат или, ређе, на посесију (Sobolev, 2009: 717). У аналитичким системима обично постоје два падежа – *casus generalis* (номинатив) и *casus rectus obliquus* (општи падеж, пореклом акузатив) (Sobolev, 2009: 717). Помоћу предлога и општег падежа изражавају се значења која у синтетичкој деклинацији имају коси падежи (*casus obliquus*). Како Вања Станишић наводи, синтетичка деклинација је особина која словенску групу језика чини најархаичнијом у Европи, па је аналитичка деклинација „из тог разлога [...] прави балканизам у словенским балканским језицима, више него у осталим“ (Станишић, 1987: 253). Аналитичка деклинација се у србистици везује пре свега за говоре ПТ дијалекатске зоне. Обично се наводи како је њихова деклинација сведена на свега два падежа: номинатив и акузатив (општи падеж), поред вокатива (Белић, 1905: 293; Пецо, 1991: 45; Ивић, 2001: 149). Познато је, такође, да се у многим особинама, па и по питању заступљености аналитичке деклинације, ови говори међусобно разликују (Ивић, 2001: 157).⁶ Говоре који спадају у косовско-метохијско-сиринићки поддијалекат (Младеновић, 2015: 405), којима припада и сиринићки, међу ПТ говорима, издваја низ заједничких особености, пре свега сличности у деклинацији и коњугацији, али се нарочито истиче “најбоље очуваном флексијом у оквиру ПТ дијалекатске зоне, са стабилизацијом двојинског -ма у Дмн. свих именских речи [...] са елиминацијом синкретизма Нмн. и ОПмн. им. м. р. на -Ø“ (Младеновић, 2013: 405).

6. Корпус за дато истраживање чине дијалекатски текстови из монографије Младеновића о овом говору (Младеновић, 2019). Ова збирка дијалекатских текстова садржи око 82.000 речи, што је чини квантитативно репрезентативним корпусом.⁷ Како Младеновић наводи, највећи део грађе документован је у 2003. години, а има и записа из 1990. године (Младеновић, 2019: 51). Збирка дијалекатских текстова садржи и транскрибовану теренску грађу документовану 2010. и 2016. године

⁵ Како А. Соболев процењује, стање деклинације у ПТ говорима указује на то да се они налазе у етапи процеса где се на синтаксичком нивоу уз аналитичке, иако доста ограничено, јављају и флективне форме одређених група (Соболев, 1991: 115).

⁶ Наводи се да се ПТ говори од тимочко-лужничких разликују по честом чувању датива једине и множине (Белић, 1905: XXXIX; Пецо, 1991: 52).

⁷ У самој монографији као илустрација сваке појаве у овом говору постоји велики број примера (који нису ушли у дијалекатске текстове на крају монографије у Младеновић, 2019), а који се такође могу користити као грађа. За потребе овог истраживања ипак се узимају само дијалекатски текстови, с обзиром на то да чине обиман корпус, као и због тога што је један од циљева квантитативно представљање појава у говору, а у илустрацијама се налазе примери који су бирани за одређени случај, па би се њиховој квантификацији морало приступати на други начин.

(исто), што значи да, иако се ради о веома кратком временском периоду, евентуалне варијације могу бити и последица јачег утицаја стандарда, каква је већ забележена код млађих (о говору младих у Сиринићу в. Реџић, 2021; 2022). Метода прикупљања грађе јесте традиционална дијалектолошка. Реч је о провереном, добро описаном (нпр. Белић, 1905: XXXIII–XXXIV, XCVIII–XCIX; Белић, 1911) и најчешће коришћеном методу истраживања народних говора у србистици. Према ономе што се о дијалектолошким истраживањима може наћи код Александра Белића (исто), једно од кључних питања у њима јесте избор саговорника. За саговорнике се бирају људи старијег доба, са мало или нимало формалног образовања и чешће женског пола. Током школовања се учи и користи стандардни варијетет, а честа путовања и/или рад ван родног места (печалба, гурбет(лук)) везивали су се раније готово искључиво за мушкарце. Основни разлог за овакав профил саговорника јесте циљ да се документује „основни“ дијалекат (или локални варијетет / говор), без примеса и утицаја других језика и језичких варијетета (Белић, 1905: XCVIII–XCIX). Грађу чине претежно наративи добијени тежњом истраживача да постави отворено питање на које би могао добити што дужи одговор. Питања се углавном односе на традицијску културу, календарски и животни циклус. На основу тема заступљених у дијалекатским текстовима (Младеновић, 2019: 853–1041), као и информацијама о саговорницима (име, датум рођења) (исто), може се закључити да је приликом прикупљања грађе за истраживање, као и за саме дијалекатске текстове, тј. рада на терену, коришћена традиционална дијалектолошка метода.

7. Целокупна грађа обрађена је у програму Excel из програмског пакета Microsoft Office. За потребе испитивања падежа текстови су подељени у реченице. Из сваке реченице ексцерпирани су све именица које она садржи. Анализирано је укупно 14.267 именица и за сваку су одређени следећи подаци: род, број, падеж, аниматност⁸, форма и функција. Под формом се подразумева синтаксички контекст употребљене именице – да ли се ради о слободном падежу, падежу с детерминатором, падежу у предлошко-падежној конструкцији или падежу који је у предлошко-падежној конструкцији и има детерминатор. Податак о функцији именице у реченици одређује се на основу њеног места у реченици. У овом истраживању неће бити разматрана форма и функција именице у реченици, иако су значајне за одређивање падежа (нпр. разлику између номинатива или општег падежа (акузатива) установиће њихова функција у реченици – субјекат или објекат). Наведене информације похрањене су у јединственој табели, из које се помоћу алата из програма Excel ексцерпирају нумеричке, односно процентуалне вредности у вези са датим истраживањем.

У раду се наводе примери као илустрација појава које се разматрају у тексту. Скраћенице које се у примерима, али и у раду користе за глосирање јесу следеће:

⁸ У словенским језицима се аниматност везује за падеже, у чијем систему се, најчешће код мушког рода, разликује форма акузатива код аниматних, односно инаниматних именица: у првом случају постоји синкретизам с генитивом, у другом с акузативом. Такав је случај и у српском језику, у којем је то наслеђе општесловенског стања (Белић, 1969: 9), као и у испитиваном сиринићком говору (Младеновић, 2019: 302, 306).

ном – номинатив	јд – једнина	прил – прилог	парт – партитивно
ген – генитив	мн – множина	предл – предлог	грам –
дат – датив	ж – женски род	бр – број	граматикалитовано
оп – општи падеж	м – мушки род	рефл – рефлексивно	везн – везник
вок – вокатив	с – средњи род	през – презент	
лок – локатив	кл – клитика	р.прид – радни придев	

8. С обзиром на то да категорије рода, броја и падежа чине полазне тачке у идентификацији именица, неопходно је пре почетка анализе установити њихову дефиницију (у овом раду) и критеријуме узете за њихово одређивање.

8.1. Комплексност категорије рода произилази из њене везе с полом бића,⁹ што је довело до употребе термина природни род. Он се односи на људска бића, пре свега, али и на животиње, онда када се назив за животињу употребљава генерички (о генеричкој, односно референтној употреби именица, исп. Ивић, 1989: 27; Ivić, 2008: 1–13, 17).¹⁰ С обзиром на то да свака именица мора имати граматички род, а да само део њих и природни, у лингвистици у ужем смислу, као и конкретно у овом раду, испитује се, пре свега граматички род¹¹, док се питању природног рода може посветити пажња у лексичко-семантичким (Николић, 2002/2003: 192), али и социolingвистичким истраживањима (исп. Kramer, 2015: 2–3).¹²

Грамаатички род може се посматрати из морфолошког и синтаксичког угла:

1. морфолошки: род именице одређује се на основу (падежних) наставака.
2. синтаксички¹³: род именице одређује се на основу конгруентне речи.

У овом раду одабран је синтаксички приступ одређивању рода. На тај начин добијају се три групе: именице мушког, женског и средњег рода. Међутим, такво груписање, када се посматра у вези с падежним наставцима, као посебну групу издваја именице мушког рода које се у номинативу завршавају на *-а*, односно

⁹ „Грамаатичка категорија рода именица изражена је разликама заснованим на разликовању полова бића по природи“ (Станојчић, Поповић, 1999: 78).

¹⁰ Род животиње ослања се на пол и када се ради о референтној употреби именице, па ће се у том случају користити моционо адекватни називи: по потреби ће се прецизирати да ли је животиња овца или ован, мачка или мачор или, у случају да нема моционо адекватне именице – *женка слона* (према *слон*) или *мужјак жирафе* (према *жирафа*).

¹¹ У појединим радовима се може пронаћи да „Именице са значењем предмета и појава имају ознаке рода према наставку којим се у своме основном облику (номинативу једине) завршавају [...] Пошто свој род добијају по угледу на облике именице природног м., ж. и ср. рода, њихов род се назива граматички род“ (Станојчић, Поповић, 1999: 78). Међутим, природан и граматички род „нису супкатеорије исте категорије, па се не може говорити [...] да једне именице имају природни, а друге граматички род. Као граматичка, морфолошка (а не лексичка) категорија постоји само један род именица – граматички“ (Николић, 2002/2003: 192).

¹² Решење да се, за многе именице каже да су по облицима промене једног рода, док су по атрибуту уз њих другог рода“ (Станојчић, Поповић, 1999: 79) не чини се адекватним, због тога што се правила уподобљавају мањој групи именица, али и нарочито због тога што се њиме истовремено оперише на морфолошком и синтаксичком нивоу, али са разграничењем.

¹³ Према неким истраживачима, род и јесте једино синтаксичка категорија јер само на синтаксичком плану ова категорија добија црте на основу којих се сматра граматичном – обавезно исказивање и формални показатељ (Ревзина, 1976: 4).

и у косим падежима имају исте наставке како типичне именице женског рода. Како је основни задатак у овом раду веза између падежа и присуство/одсуство његових наставака¹⁴ и рода и броја, као посебна група морају се издвојити именице чији се род и деклинациони образац не поклапају.¹⁵

Да је у сирињском говору битна и сама форма именице, тј. деклинациони образац који има, показују и именице на сугласник које су некада биле женског рода, а које су се интегрисале у групу именица мушког рода на сугласник до те мере да им је промењен и род и чине део деклинационог обрасца по којем се типично мењају именице мушког рода. Такав је случај у примеру број [1] у којем се према атрибутској конгруенцији види да се ради о именици мушког рода (предикат у средњем роду јединице у овом случају последица је нарације):

[1]

Док не му дошло смрт његов
 ВЕЗН. НЕГ он.ДАТ.КЛ доћи.Р.ПРИД.ЗЈД.С смрт.НОМ.ЈД.М његов.НОМ.ЈД.М
 Док му није дошла његова смрт.

За разлику од именица попут оне у примеру [1], које се и према роду уклапају у деклинациони образац какав имају именице мушког рода, именице мушког рода са завршетком на *-а* не мењају род. Оне због завршетка на *-а* у номинативу, имају падежне наставке као именице женског рода, које се такође завршавају на *-а*. Поред дећи пример [1] с примером [2], на синхронном нивоу може се закључити да форма именице у номинативу утиче на присуство наставака у косим падежима, тј. да на очување синтетичког падежа више утиче основни облик именице него род, али да притом у примеру [2] мушки род остаје непромењен.

[2]

Смо се молеле богу
 јесам.ПРЕЗ.1МН.КЛ РЕФЛ молити се.Р.ПРИД.МН бог.ДАТ.ЈД.М
 и *Свети-Илије*¹⁶
 ВЕЗН Свети Илија.ДАТ.ЈД.М
 Молили смо се Богу и Светом Илији.

¹⁴ Иако примећује да “између рода и деклинационих образаца постоји врло компликована интеракција” (Kramer, 2015: 68), као и да је подела именица по деклинационим обрасцима у словенским језицима честа и оправдана, Кремер у дефинисању рода експлицитно истиче да деклинациони обрасци не могу да се поистовете с родом (в. детаљно Kramer, 2015: 65–71).

¹⁵ Као један од главних фактора за очување падежа у току прелаза из синтетичког у аналитички падежни систем, Собољев издваја управо морфолошку структуру речи, тј. тип деклинације или карактер основе (Собољев, 1991: 114).

¹⁶ Придев свети у примеру [2] индеклинабилан је из прозодијских разлога: његова форма фонетски је везана за лично име, тј. они деле један акценат у конкретном случају.

Како из примера [2] конгруенција у мушком роду није очигледна, она се може потврдити у примеру [3], у којем је придев у слижби атрибута такође у мушком роду.

[3]

<i>Свети</i>	<i>Илија</i>	<i>златан</i>
Свети.НОМ.ЈД.М	Илија.НОМ.ЈД.М	златан.НОМ.ЈД.М
Свети Илија златан.		

Разлику између именица попут оне у примеру [1] и оних у примеру [2], односно [3] чини и аниматност: именице мушког рода на -а увек су аниматне, тј. имају и природни род – мушки, који онемогућава њихово даље укључивање у женски род.

8.2. Утврђивање броја именице је једноставније од рода, због тога што се он мења у зависности од употребе именице у датом контексту.¹⁷ Разликовање једнине и множине у оквиру граматичке категорије броја среће се у највећем броју језика, међу њима и у словенским језицима (Кордић, 2005: 190). Основни критеријум у овом раду и код утврђивања броја јесте конгруенција, тј. и он се, као и род, посматра из синтаксичког угла.

Најчешћи проблем у вези с бројем, примећује се код именица *pluralia tantum*, као и код збирних јер код њих долази до мимоилажења на нивоу семантика – граматика, тј. форма: док збирне у облику једнине указују на мноштво ентитета, именице *pluralia tantum* множином именују најчешће један функционалан ентитет.

8.2.1. Стабилне именице *pluralia tantum* ће конгруенцију имати у множини. У корпусу се код ових именица најчешће проналази конгруенција са предикатом¹⁸ (пример [4]), док је атрибутска ретка.

[4]

<i>Се</i>	<i>носиле</i>	<i>панталоне</i>
РЕФЛ	носити.Р.ПРИД.МН	панталоне.НОМ.МН.Ж
Носиле су се панталоне.		

Код дела именица *pluralia tantum* пак долази до промена услед недостатка облика у једнини који би употпунио парадигму у погледу броја, али и разрешио хомонимију која постоји када се истим обликом означава и један ентитет и више њих.¹⁹ У том случају постоје два развојна пута:

¹⁷ Тафра се у једном од својих радова бави вишезначношћу категорије броја и, пре свега на збирним и именицама *pluralia tantum*, показује да је употреба броја, узимајући у обзир да је високозависна од семантике саме именице, могућности избројивости онога што се њоме изражава, али и семантике конкретне реченице, изузетно комплексно питање (исп. Tafra, 2019).

¹⁸ Конгруенција с предикатом у примеру [4], као и у осталим примерима с радним глаголским придевом не указује и на род, због тога што код овог глаголског облика у множини не постоји моција рода (Младеновић, 2019: 679).

¹⁹ О променама код ове врсте именица у српским говорима на југозападу Косова и Метохије в. детаљно у Младеновић, 2007.

1. према множинском облику (пример [5]) настао је једински (пример [6]).

[5]

<i>Виле</i>	<i>имамо</i>	<i>дрвене</i>
виле.ОП.МН.Ж	имати.ПРЕЗ.1МН	дрвен.НОМ.МН.Ж
Имамо дрвене виле.		

Некадашња *pluralia tantum*, именица виле сада представља множински облик именице вила у једнини. Именица је у оба броја женског рода и у падежима има исте наставке као и све остале именице са датим вредностима.

[6]

<i>Сламу</i>	<i>смо</i>	<i>одваљале</i>	
слама.ОП.ЈД.Ж	јесам.ПРЕЗ.1МН.КЛ	одвајати.Р.ПРИД.МН	
<i>од</i>	<i>жито</i>	<i>сас</i>	<i>вила</i>
од.ПРЕДЛ	жито.ОП.ЈД.С	ПРЕД.	вила.ОП.ЈД.Ж
Одвајали смо сламу од жита вилама.			

2. именица *pluralia tantum* (пример [7]) постаје једински облик према којем се ствара множински (пример [8]).

[7]

<i>Падне</i>	<i>кљуса</i>	<i>и</i>	<i>бол</i>
пасти.ПРЕЗ.3ЈД	замка.НОМ.ЈД.Ж	ВЕЗН	много.ПРИЛ
<i>врапчићи</i>	<i>под</i>	<i>кљусу</i>	
врабац.НОМ.МН.М	испод.ПРЕДЛ	замка.ОП.ЈД.Ж	
Падне замка и буде много врабаца под замком.			

У примеру [7] се именица кљуса јавља и у номинативу и у општем падежу (=акузативу) са наставцима какве типично имају именице женског рода, док се у примеру [8] налази у општем падежу множине (=номинативу), женског рода.

[8]

<i>Теј</i>	<i>лесе</i>	<i>биле</i>	
тај.НОМ.МН.Ж	леса.НОМ.МН.Ж	бити.Р.ПРИД.МН	
<i>добре</i>	<i>за</i>	<i>кљусе</i>	
добар.НОМ.МН.Ж	за.ПРЕДЛ	замка.ОП.МН.Ж	
Те лесе су биле добре за замке.			

8.2.2. Код појединих збирних именица у синринићком (о њима в. Младеновић, 2011) конгруенција може бити различита при свакој употреби. Праћење конгруенције у сваком примеру увело би велики број варијација како у роду, тако и у броју. У примеру [9] именица деца има атрибут у једнини, а у примеру [10] у множини, док је конгруенција у предикату увек у множини.

[9]

<i>Па</i>	<i>и</i>	<i>моа</i>
ПАРТ.	ВЕЗН.	мој.НОМ.ЈД.Ж
<i>деца</i>	<i>ми</i>	<i>работале</i>
деца.НОМ.ЈД.Ж	ја.ДАТ.КЛ	радити.Р.ПРИД.МН

Па и моја деца су радила.

[10]

<i>Мои</i>	<i>деца</i>	<i>шес</i>
мој.НОМ.МН.М	деца.НОМ.ЈД.Ж	шест.БР.

Шесторо моје деце.

Осим тога, именица деца у дативу множине увек има множински наставак (пример [11]) и тада је и конгруенција у множини.²⁰

[11]

<i>Трипут</i>	<i>ги</i>	<i>кажем</i>	<i>децама</i>
ПРИЛ.	они.ДАТ.КЛ	казати.ПРЕЗ.1ЈД	деца.ДАТ.МН.Ж

Кажем деци трипут.

Као решење у поступању с именицом деца намеће се да се у дативу сматра женским родом множине, а у осталим падежима женским родом једнине. Такође збирна, именица стока и у дативу има једнинске наставке (пример [12]). На делу је виши ниво у хијерархији аниматности (о њој в. Comrie, 1989: 185, 130) на којем се разликују људска бића од животиња.²¹

[12]

<i>Несмо</i>	<i>ги</i>	<i>давале</i>	<i>стоке</i>
јесам.ПРЕЗ.1МН.НЕГ	они.ДАТ.МН	давати.ПРЕЗ.МН	стока.ДАТ.ЈД.Ж

Нисмо давали стоки.

²⁰ Исти је случај и са именицом браћа (исп. Младеновић, 2019: 398–399).

²¹ Соболев примећује значај овог нивоа у очувању падежних наставака, називајући га категоријом лицонелицо (Соболев, 1991: 114), в. фусноту 1.

7.2.3. Посебан проблем у вези с бројем чине партитивне конструкције. Партитивне конструкције у синринићком чине синтагме састављене од бројева или партикуларизатора (бројне именице, прилози за количину и поједине именице типа буљук, товар) и именице (о партитивним конструкцијама исп. Младеновић, 2019: 415–421). Партитивна форма именице зависи од партитивне речи у синтагми: уколико је то број, квантификована именица ће бити у множини, а њена ће форма зависити од рода.

[13]

<i>До</i>	<i>осам</i>	<i>саата</i>	<i>ујутру</i>	<i>пасов</i>
до.ПРЕДЛ.	осам.БР.	сат.ПАРТ.М	ујутру.ПРИЛ.	пасти.ПРЕЗ.3МН

Пасу до осам сати ујутру.

Именице м.р. на сугласник имају посебну форму на *-а* (именица сат у примеру [13]), именице ж.р. уз бројеве јављају се искључиво у општем падежу (=номинативу) (именица година у примеру [14]).

[14]

<i>Шес</i>	<i>године</i>	<i>учија</i>	<i>тамо</i>
шест.БР	година.НОМ.МН.Ж	учити.Р.ПРИД.3ЈД.М	тамо.ПРИЛ.

Учио је (похађао школу) тамо шест година.

Код именица средњег рода најчешће се уопштава наставак *-ети* (пример [15]), или се и у партитивним конструкцијама користи општи падеж, уколико та именица нема проширење у множини (пример [16]).

[15]

<i>Тура</i>	<i>по</i>	<i>пет</i>	<i>шес</i>	<i>зрнети</i>
стављати.ПРЕЗ.3ЈД	РЕЧЦА	пет.БР	шест.БР	зрно.ПАРТ.С

Ставља по пет, шест зрна.

[16]

<i>Сто</i>	<i>кила</i>	<i>жито</i>
сто.БР	кило.НОМ/ОП.МН.С	жито.ОП.ЈД.С

Сто кила жита.

Падеж именице која се квантификује другим речима зависиће од функције коју ће партитивна синтагма имати у реченици – субјекат ће се изражавати номинативом (пример [17]), објекат и остале функције типа мера (пример [18]) општим падежом.

[17]

<i>Имало</i>	<i>посо</i>	<i>млого</i>
имати.Р.ПРИД.3ЈД.С	посао.НОМ.ЈД.М	много.ПРИЛ.

Имало је много посла.

[18]

<i>Ја</i>	<i>сам</i>	<i>однела</i>
ја.НОМ.ЈД	јесам.ПРЕЗ.1ЈД.КЛ	однети.Р.ПРИД.ЈД.Ж
<i>кило</i>	<i>ракију</i>	
кило.ОП.ЈД.С	ракија.ОП.ЈД.Ж	

Ја сам однела кило ракије.

С обзиром на то да именице м.р. и део с.р. захтевају посебан наставак у парти-
тивним конструкцијама, као и на то да не чине велики део укупне грађе, оне се из
анализе изостављају. То јест, неће бити приказани у табели као посебна вредност
и неће се разматрати.

8.3. И падеж се може посматрати из морфолошког и синтаксичког угла, али
и на апстрактнијем нивоу – из угла семантичких улога у реченици (Fillmore, 1968).
Морфолошко схватање падежа често се у литератури о словенским језицима, код
којих је флексија нарочито изражена, везује за наставак који ће именица имати
у различитим падежима (Станојчић, Поповић, 1999: 79). Међутим, како је падеж од
великог значаја на синтаксичко-семантичком нивоу, његово значење проширило се
и на предлоге и чланове, уколико их језик има (Wahlstrom, 2015: 8). Даље, из овог
угла посматрања произилази и схватање да је падеж семантички мотивисан однос
који не мора имати конкретну формалну, тј. морфолошку представу. Тополињска
истиче „Падеж није за мене морфолошка форма, него синтаксички однос између
предиката и њихових имплицираних аргумената“ (Тополињска, 2016: 28).

Будући да грађу за овај рад чини сиринићки говор, део косовско-метохијско-сирини-
ћког поддијалеката, који је „дијалекатска целина са најбоље очуваном флексијом
у оквиру призренско-тимочке дијалекатске зоне“ (Младеновић, 2013: 406) у њему се
под падежом подразумева постојање различитог наставка код именица и именских
речи који означава односе између речи у синтагмама и реченицама.

За питање падежа директно је везан појам синкретизма, као и само одређење тога
шта се под аналитичким падежним системом подразумева (в. 5). Синкретизам је
појава да једна форма променљиве речи има две или више синтаксичких функција
(Spencer, 1991: 45). Он може бити последица фонолошких промена које доводе
до случајног преклапања у форми или резултат сложенијих морфосинтаксичких
прилагођавања (Ваerman, Brown, Corbett, 2005: 4). Овај термин се типично користи
да се њиме означе једнаки падежни наставци за различите падежне функције, од-
носно значења, а у србистици се готово искључиво за падеж и везује. Павле Ивић
разликује три врсте синкретизма: делимични, потпуни и изостанак појединих
падежа (Ивић, 1991: 126–127). 1) Делимичан синкретизам постоји у свим српским

говорима и под њим се подразумева једнакост облика двају или више падежа у оквиру једне парадигме, док се у оквиру друге разликују. На пример, и генитив и датив у *-а* деклинацији имају наставак *-е* (примери [19], [20]), али генитив и датив у деклинацији по којој се мењају именице на сугласник имају различите наставке: *-а* у ген и *-у* у дат (примери [21], [22]).

[19]

<i>Ја</i>	<i>сам</i>	<i>рођена</i>	
ја.НОМ.ЈД	јесам.ПРЕЗ.1ЈД.КЛ	рођен.Р.ПРИД.Ж	
<i>триес</i>		<i>друге</i>	<u><i>године</i></u>
тридесет.БР		други.ГЕН.Ж	година.ГЕН.ЈД.Ж

Рођена сам тридесет и друге године.

[20]

<u><i>Домаћице</i></u>	<i>је</i>	<i>ваљала</i>
домаћица.ДАТ.ЈД.Ж	јесам.ПРЕЗ.3ЈД	требати.Р.ПРИД.Ж
<i>вода</i>	<i>стално</i>	
вода.НОМ.ЈД.Ж	стално.ПРИЛ.	

Домаћици је стално требала вода.

[21]

<i>Јен</i>	<i>ора</i>	<i>из</i>
један.ОП.ЈД.М	орак.ОП.ЈД.М	из.ПРЕДЛ
<u><i>корена</i></u>	<i>га</i>	<i>избација</i>
корен.ГЕН.ЈД.М	он.ОП.ЈД	избацити.Р.ПРИД.3ЈД.М

Један орак је ошчупао из корена.

[22]

<i>Стаиш</i>	<i>му</i>	<i>некое</i>	<i>име</i>	<u><i>волу</i></u>
дати.ПРЕЗ.1ЈД	он.ДАТ.ЈД	неки ОП.ЈД.С	име.ОП.ЈД.С	во.ДАТ.ЈД.М

Даш неко име волу.

Стога се у овом раду се разликују и генитив, датив и локатив (пример [23]) код именица женског рода, односно оних на *-а*.²²

²² Ове падеже Младеновић, не бавећи се питањем врста синкретизма, разликује на основу функције која се може проверити у мушком роду, али и због тога што представљају регуларан фонетски развој старијих наставака (назал предњег реда (а) у ген и јат (љ) у дат) (в. Младеновић, 2019: 376).

[23]²³

<i>По</i>	<i>планине</i>	<i>смо</i>	<i>радиле</i>
по.ПРЕДЛ.	планина.ЛОК.ЈД.Ж	јесам.ПРЕЗ.ІМН.КЛ	радити.Р.ПРИД.МН

Радиле смо на планини.

2) Потпуни синкретизам²⁴ јесте пак када се падежи у одређеном броју не разликују у свим деклинационим обрасцима. На пример, у сиринићком говору, у множини свих деклинационих образаца не постоји разлика између оп (пример [14]) и генитива и локатива (нпр. генитивно значење у примеру [24] исказано је предлогом с општим падежом).

[24]

<i>Пламењ</i>	<i>ги</i>	<i>искача</i>	<i>из</i>	<i>зубе</i>
пламен.ОП.МН.М	они.ОП.МН	искакати.ПРЕЗ.3ЈД	из.ПРЕДЛ.	зуб.ОП.МН.М

Пламен им је искакао из зуба.

3) Губитак падежа може се констатовати само када њега нема ни у једнини ни у множини деклинационих образаца (Ивић, 1991: 127–129, 132). С обзиром на поменути варијацију у форми падежа у сиринићком говору, тј. чувању наставака код свих падежа за одређене функције – иако у малом броју/проценту (в. табеле 1 и 2) – губитак падежа може се констатовати једино за инструментал, који је у читавој грађи посведочен само једним примером [29].

9. Резултати истраживања представљени су двома табелама које садрже процену заступљеност падежа у сваком од три рода, у једнини (табела 1) и множини (табела 2). Од 14.267 именица 10.631 (74,51%) било је у једнини, а у множини 3.636 (25,49%). У једнини је 4.677 (32,78%) именица женског, 3.821 (26,78%) мушког и 2.133 (14,95%) средњег рода, док је у множини 1.812 (12,70%) именица женског, 1.541 (10,80%) мушког и 3.636 (1,98%) средњег рода. С обзиром на различиту заступљеност именица како у броју, тако и у роду оба броја, као и на основну тему рада, заступљеност сваког падежа представља се процентуално у односу на укупан број именица датог рода и броја, не у односу на укупан број именица у грађи нити у једном од два броја. Другим речима, процењује се заступљеност сваког падежа у мушком, женском и средњем роду једнине, односно множине, како би резултати били упоредиви. У табели се под општим падежом (ОП) подразумева и акузатив²⁵, јер не само да су они формално потпуно изједначени, већ општи падеж покрива и значење директног објекта, које се исказује акузативом без предлога. Иако се међу подацима налазе и они за вокатив, будући да је реч о падежу који (најчешће)

²³ У примеру 23 процењује се да је реч о локативу једнине, не општем падежу множине, због тога што се у контексту подразумева Шар-планина, в. детаљно у 9.1.3.

²⁴ Осим наслеђеног Н = В у мушком и Н = А = В у женском и средњем роду множине.

²⁵ Код аниматних именица м.р. акузатив је изједначен с наставком за генитив (в. т. 4.3.1.1).

има посебан наставак, они се неће разматрати јер, осим што су његове функције различите у односу на остале падеже, у корпусу је заступљен ретко, јер је корпус креиран на основу наратива, а не нпр. дијалога, те самим тим наративни карактер подразумева врло ретку употребу вокатива.²⁶ У колони која се односи на мушки род јединице у загради се наводе подаци који искључују именице мушког рода с наставком *-а* у номинативу, док се под процентима ван заграде подразумевају све именице мушког рода одређеног према конгруенцији.

9.1. Једнина

Табела 1. Падежи у једнини

Падеж	Ж	М	С
<i>Вок</i>	2,29%	1,80 (1,62)%	0,05%
<i>Ген</i>	7,83%	0,47 (0,53)%	0,14%
<i>Дат</i>	1,28%	1,57 (1,53)%	0,56%
<i>Инстр</i>	0,02%	0,00%	0,00%
<i>Лок</i>	0,88%	0,92 (0,92)%	0,05%
<i>Ном</i>	34,40%	38,56 (37,59)%	30,59%
<i>ОП</i>	53,13%	56,60 (57,81)%	68,48%

У једнини је у женском роду у одређеном проценту зебележен сваки падеж, док у мушком и средњем изостаје инструментал. Сем генитива женског рода који је чешћи (7,83%), ниједан други падеж не достиже ни 2% од укупног броја именица у датом роду, што значи да је највећи број именица забележено у номинативу и општем падежу у свим родовима. Притом, општи падеж (М – 56,60 (57,81)%, Ж – 53,13%) је у свим случајевима, нарочито у средњем роду (68,48%), заступљенији од номинатива (М – 38,56 (37,59)%, Ж – 34,40%, С – 30,59%).

9.1.1. Генитив и датив средњег рода јединице у корпусу имају само три именице дете, дрво и куче, посведочене са укупно 15 примера. Датив је заступљенији од генитива, али постоји само код аниматних именица. У дативу, с функцијом неправог објекта забележене су именице куче и дете (пример [25]), које су иначе у остатку грађе у општем падежу заступљене 7, односно 48 пута, али никада с наведеном функцијом. Именица *дете* је у генитиву јединице у корпусу употребљена само у једном примеру ([26]), док је у општем падежу употребљено 46 пута (пример [27]).

²⁶ Постоје различита мишљења у вези са статусом вокатива у падежном систему, односно са питањем да ли је вокатив падеж, будући да не означава синтаксичке односе међу речима (исп. Malchukov, Spencer, 2009: 8–9; Wahlstrom, 2015: 9–11).

[25]

<i>Некрстеному</i>	<i>детету</i>	<i>не</i>	<i>му</i>
некрштен.ДАТ.ЈД.С	дете.ДАТ.ЈД.С	НЕГ	он.ДАТ.ЈД.КЛ
<i>се</i>	<i>иде</i>	<i>на</i>	<i>гроб</i>
РЕФЛ	ићи.ПРЕЗ.3ЈД	на.ПРЕДЛ.	гроб.ОП.ЈД.М

Не иде се на гроб некрштеног детета.

[26]

<i>Смо</i>	<i>ушивале</i>	<i>у</i>	
јесам.ПРЕЗ.1МН	ушивати.Р.ПРИД.МН	у.ПРЕДЛ	
<i>повој</i>	<i>од</i>	<i>детета</i>	<i>пупче</i>
повој.ОП.ЈД.С	од.ПРЕДЛ	дете.ГЕН.ЈД.С	пупчић.ОП.ЈД.С

Ушивали смо пупчић детета у повој.

[27]

<i>Она</i>	<i>од</i>	<i>дете</i>	<i>се</i>
она.НОМ.ЈД	од.ПРЕДЛ	дете.ОП.ЈД.С	РЕФЛ
<i>научи</i>	<i>да</i>	<i>ткаје</i>	
научити.ПРЕЗ.ЈД	ВЕЗН	ткати.ПРЕЗ.3ЈД	

Она научи да тка као дете.

Именица *дрво* је забележена двапут у генитиву (сандуци од дрвета 'боцес (маде) оут оф њоод'), а у општем падежу (ложице од дрво 'споонс (маде) оут оф њоод') 66 пута. Притом, општим падежом средњег рода у корпусу исказују се и генитивна значења.

Локатив јединице у средњем роду посведочен је само једним примером [28].

[28]

<i>Работа</i>	<i>по</i>	<i>Скопљу</i>
радити.Р.ПРИД.3ЈД.М	по.ПРЕДЛ	Скопље.ЛОК.ЈД.С

Радио је у Скопљу.

9.1.2. Већа заступљеност датива у односу на генитив у средњем роду своју паралелу има у мушком роду. Истичу се конструкције с временским значењем с месецима у години (пример [29]), које Младеновић оцењује као потенцијални утицај књижевног језика, из административног стила (Младеновић, 2019: 300–301). Осим код временских, административни стил би се могао претпоставити и код месних конструкција с генитивом у којима се помињу градови (пример [30]). Заступљеност

генитива у корпусу мања је за 0,06% када се не рачунају именице мушког рода на -а, што не би, упркос малој вредности, требало занемарити с обзиром на то да је укупна заступљеност генитива мања од 1%.

[29]

<i>Деветнаестог</i>	<i>августа</i>	<i>то</i>	<i>је</i>
деветнаести.ГЕН.ЈД.М	август.ГЕН.ЈД.М	то.НОМ	јесам.ПРЕЗ.3ЈД.КЛ

Деветнаестог августа је то.

[30]

<i>Овамо</i>	<i>близу</i>	<i>Призрена</i>
овамо.ПРИЛ.	близу.ПРЕДЛ.	Призрен.ГЕН.ЈД.М

Овде близу Призрена.

Датив у мушком роду једнине, за разлику од датива мушког рода у множини, није ограничен само на аниматне именице (пример [31]).

[31]

<i>На</i>	<i>вечер</i>	<i>Ђурђевдану</i>
на.ПРЕДЛ	вече.ОП.ЈД.М	Ђурђевдан.ДАТ.ЈД.М

На вече Ђурђевдана.

У вези с локативом једнине мушког рода може се приметити да нема разлике у процентима између групе која укључује и именице мушког рода које се мењају као група на -а: аниматне именице мушког рода не јављају се у овом падежу. Осим тога, локатив једнине мушког рода јавља се у корпусу само уз предлог *по*.²⁷ Стога би даље истраживања опстанка овог падежа требало усмерити и на предлоге и значење предлога, осим на значење падежа и функције које може имати.

9.1.3 Синтетички инструментал постоји само у женском роду и у грађи је посведочен само једним примером ([32]), док се уобичајено користи конструкција *с+оп* (пример [33]).

[32]

<i>Вампировић</i>	<i>утепаја</i>	<i>вампире</i>	<i>пушком</i>
вампировић.НОМ.ЈД.М	убити.Р.ПРИД.ЈД.М	вампир.ОП.МН	пушка.ИНСТР.ЈД.Ж

Вампировић је убио вампире пушком.

²⁷ За усамљени случај на *Зејтинлику* Младеновић процењује да није део аутохтоног сиринићког говора (Младеновић, 2019: 320), док би се двапут употребљена конструкција од стране истог говорника преки путу могла подвести или под унос са стране или чување окамењене форме са прилошким значењем.

[33]

<i>Сас</i>	<i>вуну</i>	<i>се</i>	<i>ткало</i>
с.ПРЕДЛ	вуна.ОП.ЈД.Ж	РЕФЛ	ткати.Р.ПРИД.3ЈД.С

Ткало се вуном.

Следећи најмање заступљен падеж јесте локатив. Локатив код именица женског рода комплекснији је него у осталим родовима, због синкретизма, тј. наставка *-е*, који не само да се јавља и у генитиву и у дативу једнине, већ и у општем падежу множине (дакле, и у номинативу). Док се генитив и датив могу разликовати од локатива и на основу значења и/или се пример може подвргнути провери супституције именицом мушког рода, у великом броју примера²⁸ немогуће је одредити да ли се ради о локативу једнине или општем падежу множине са локативним значењем. Једини сигурни примери локатива једнине јесу код 1. властитих именица (пример [33]), 2. збирних именица (пример [35]), 3. именица које означавају врсту (пример [36]) и, условно, с обзиром на то да је Сирињић у подножју Шар-планине, када се помиње планина, као у примеру [пример 23]. У осталим случајевима процењује се да је реч о општем падежу множине (пример [37]).

[34]

<i>Ја</i>	<i>гледам</i>	<i>по</i>	<i>Србије</i>
ја.НОМ.ЈД	гледати.ПРЕЗ.1ЈД	у.ПРЕДЛ.	Србија.ЛОК.ЈД.Ж
<i>да</i>	<i>иду</i>	<i>на</i>	<i>поток</i>
ВЕЗН.	ићи.ПРЕЗ.3МН	на.ПРЕДЛ	поток.ОП.ЈД.С

Видим да у Србији иду на поток.

[35]

<i>Ће</i>	<i>идете</i>	<i>по</i>	<i>стоке</i>
ГРАМ.	ићи.ПРЕЗ.МН	по.ПРЕДЛ.	стока.ЛОК.ЈД.Ж

Чуваћете стоку.

[36]

<i>Она</i>	<i>по</i>	<i>теј</i>	<i>матице</i>
она.НОМ	по.ПРЕДЛ.	тај.ЛОК.ЈД.Ж	матица.ЛОК.ЈД.Ж
<i>се</i>	<i>каже</i>	<i>матица</i>	<i>трава</i>
РЕФЛ	звати.ПРЕЗ.ЈД	матица.НОМ.ЈД.Ж	трава.НОМ.ЈД.Ж

Она је у тој матици, зове се матица трава.

²⁸ Од користи може бити атрибутска конгруенција, међутим, она је ретка, а како „множина или једнина код глагола [...] означава [...] број носитеља догађаја“ (Kordić, 2005: 191), конгруенција с предикатом у овом случају не може бити од помоћи.

[38]

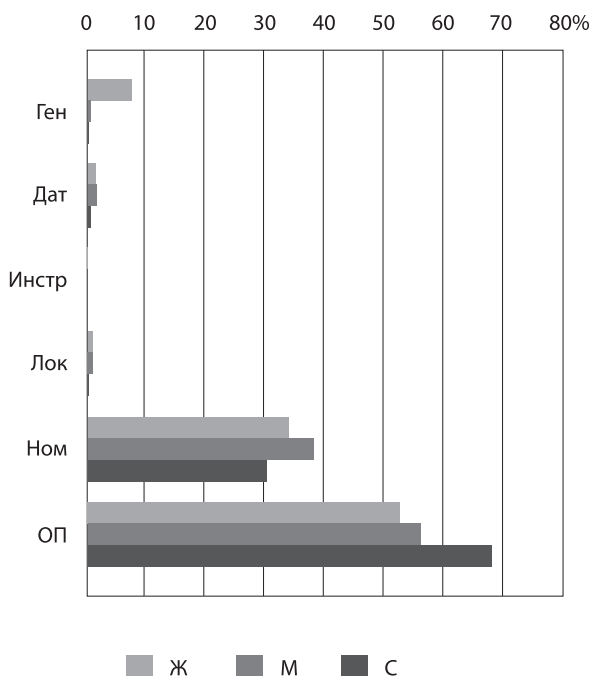
<i>Се</i>	<i>звало</i>	<i>крчаже</i>
РЕФЛ	звати.Р.ПРИД.ЈД.С	крчаг.НОМ.ЈД.С
Звало се крчажић.		

[39]

<i>Крчажићи</i>	<i>од</i>	<i>земље</i>	<i>праени</i>
крчаг.НОМ.МН.М	од.ПРЕДЛ	земља.ГЕН.ЈД.Ж	правити.Р.ПРИД.МН.М
Крчажићи прављени од земље.			

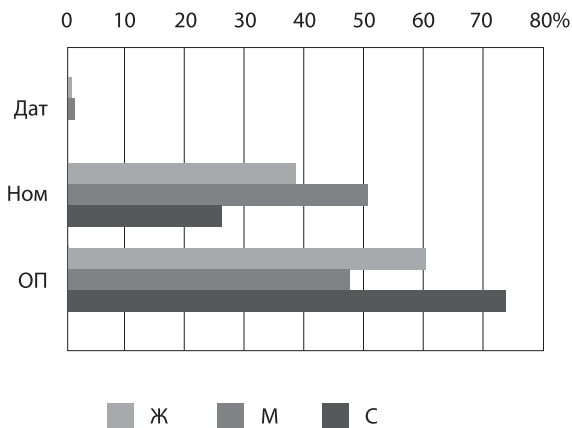
Аналитизам који је на снази у говорима ПТ зоне могао је потпомоћи, или заправо бити потпомогнут процесима смањивања плуралних форми који постоје и у осталим српским говорима. С обзиром на то да се датив множине очувао, иако у конкретној грађи не чини већи проценат, требало би га посебно додатно испитати у вези са значењима и функцијама које покрива. На потребу за испитивањем значења и функција у множини указује и нешто заступљенији НОМ од ОП у мушком роду, за разлику од женског и средњег у којима је доминантнији ОП.

Резултати би се могли представити и двама графиконима.³²

Графикон 1: Падежи у једнини

³² Из графикона су искључени подаци о вокативу.

Графикон 2: Падежи у множини

10. Квантитативно истраживање корпуса потврдило је наводе Собољева и Младеновића (Соболев, 1991: 109–110; Младеновић, 2019: 843) о вези између отпорности аналитичке дефлекције и категорије рода и броја: мање падежа очувано је у множини него у једнини, у којој је пак, по питању очувања падежа на првом месту женски, затим мушки и на крају средњи род. Како према процентима, тако и на графиконима, јасно се види да су падежи боље очувани у једнини него у множини. Како је и раније примећено (Соболев, 1991: 113), датив у множини везује се искључиво за аниматне именице и тако је и у корпусу сиринићког говора. У множини је оп заступљенији од номинатива, осим у мушком роду. Објашњење о већем броју оп могло би се тражити у самом саставу корпусаали би и могли бити и други узроци, те би од значаја могло бити испитивање конкретних примера именица мушког рода у ном и оп, како би се утврдило који је узрок диспропорције у резултатима у мушком, с једне, и женском и средњем роду, с друге стране.

С обзиром на то да је дато истраживање синхронијске природе, није могуће на основу њега правити редослед губитка падежа, какав је утврдио Соболев за мушки и средњи род (у мушком се прво губи локатив, затим инструментал и генитив, у средњем прво локатив и инструментал, а затим генитив и датив) (Соболев, 1991: 109–110). Међутим, може се према процентуалној заступљености падежа или његовом одсуству у сваком роду једнине говорити о својеврсној хијерархији падежа. Средњи род нема инструментал, у локативу се налази само један пример уз предлог по (*работа по Скопљу*), а и генитив и датив посведочени су веома малим бројем примера (ген – *о(д) детета пупче*; дат – *кучету дадемо*). Притом, генитивна значења пронађена су и у предлошко-падежним конструкцијама с оп (*о(д) тој дете једно*). То би значило да је инструментал подлегао аналитизацији (сечемо сас сечиво), да је такав и локатив у готово свим случајевима (седеле у брдо), а да се код његовог јединог примера мора приметити предлог уз који је забележен јер постоји паралела с мушким родом. Генитив средњег рода се такође може мењати конструкцијама с оп. Једини падеж који у средњем роду једнине опстаје јесте датив, ограничен на

аниматне именице. У мушком роду инструментала нема, а, иако се у корпусу налази и у генитиву, дативу и локативу, у тим приликама може имати ограничења. Највише ограничења има у локативу, у којем се јавља само уз предлог по (*работа по терену*) и то само код инаниматних именица. Затим, именице мушког рода се у генитиву јављају у конструкцијама код којих се чини да их стил и семантика чувају (пример [29]), док у је у дативу најзаступљенији и неvezан за аниматност (*на вечер Видоудану*). Женски род се потврђује као најотпорнији на аналитизам. Иако постоји један пример инструментала у женском роду (пример [32]), он се у и њему може сматрати замењеним аналитичким конструкцијама. Локатив је у женском роду такође редак. Јавља се само уз предлоге по и при, али и притом није ограничен на инаниматне именице (*дете при мајке је*). Датив женског рода такође нема ограничења, иако није заступљенији него у мушком роду. У читавом корпусу се издваја генитив женског рода заступљен са 7,83%, док ниједан други синтетички падеж не прелази 2%.

Значај форме, тј. именичке основе, који и Собољев примећује (Соболев, 1991: 109), односи се пре свега на именице мушког рода на *-а*. У овој анализи показало се да њихово изостављање из мушког рода не утиче значајно на резултате у њему. С обзиром на то да се процентуална заступљеност падежа рачуна у односу на укупан број именица у датом роду и броју, у овом случају без дела именица мушког рода, очекивано је да се смање проценти код осталих падежа, а да се повећају у општем падежу, што је и потврђено, иако смањење процената није значајно велико. Разлог би могао бити што именица мушког рода на *-а* има мало. Одступање од очекиваних резултата забележено је у генитиву, који је заступљенији када се из групе мушког рода изузму именице на *-а*. Овај случај завређује додатна детаљнија испитивања у смеру поређења функција и значења која овај падеж покрива код именица свих родова и именичких основа. У вези са формом јесте и непостојање датива средњег рода у множини, због тога што поједине именице средњег рода у једнини добијају наставак *-ићи* у множини и тако прелазе у групу мушког рода.

11. У раду је испитана веза између именичких категорија и опстанка/нестанка синтетичких падежа, тј. падежа формално представљених наставком на корпусу сиринићког говора. Одабир овог говора показао се као добар, с обзиром на то да су у њему забележени готово сви падежи, али и општи падеж који преузима многе функције и значења осталих падежа. Употреба квантитативе и корпусне методе на корпусу од 14.267 именица потврдила је закључке које је по дескрипцији целокупног система сиринићког говора донео Младеновић: да падежи боље опстају у једнини него у множини, а да аналитички падежни систем напредује редом према роду: највише у средњем, затим у мушком и на послетку у женском роду (Младеновић, 2019: 843). Како је и Собољев, употребом историјско-упоредне методе, донео исте закључке у вези са стањем деklinације у целокупном ПТ дијалекту (Соболев, 1991: 109–110), анализа овог рада доноси и њихову потврду.

Рад на обимном корпусу донео је потребу за детаљнијим сагледавањем основних именичких категорија, рода, броја и падежа, њиховим прецизним дефинисањем за потребе овог рада, као и за детаљном анализом опсега и ограничења одабраних дефиниција. Посматрање рода као синтаксичке категорије, односно његово

утврђивање на основу конгруенције издвојило је групу именица мушког рода које се у номинативу завршавају на *-a*, тј. деклинирају се као типичне именице женског рода. Како је анализа показала, ове именице нису направиле велику разлику у резултату у заступљености падежа у групи именица мушког рода. Процењује се да је разлог за то мали укупан број именица мушког рода на *-a* у корпусу (претпоставља се и у сирињском говору, иначе). С обзиром на то да, с једне стране деклинација ових именица јесте у потпуности једнака деклинацији именица женског рода, а да њиховом опстанку у групи именица мушког рода доприноси природни род, односно аниматност, а да су, с друге стране, инаниматне именице на сугласник које су некада биле женског рода промениле и род, даља истраживања би требало нарочито усмерити на однос форме и семантике оваквих именица. До раскорака између форме и семантике дошло је и у вези са бројем. Код ове категорије издвојиле су се збирне и именице *pluralia tantum*, као и партитивне конструкције. Број код именица *pluralia tantum* обично није тешко утврдити јер је код њих већ дошло до стварања сингуларног облика према њима или до њиховог претварања у сингуларну форму према којој се ствара множински облик. Код појединих збирних именица је због њихове плуралне семантике дошло до хибридне деклинације која у појединим падежима садржи јединске, а у другим множинске наставке, док у конгруенцији варира у свим случајевима. Такав је случај с именицом дете код које се као средње решење морало навести да је у дативу реч о именици у множини, а у осталим падежима у једнини. Како партитивне конструкције именица мушког и средњег рода с бројевима имају посебну форму, оне су искључене из анализе. Под падежом се у овом раду подразумевало постојање наставка за који се могу везати синтаксичка функција и падежно значење. У раду је општи падеж изједначен с акузативом, тј. под њим се подразумевао и акузатив са функцијом директног објекта.

Резултати анализе представљени су у процентима за сваки падеж понаособ у односу на укупан број именица у датом роду и броју. На првом месту је потврђен знатно виши степен анализације у множини, међутим, он би могао бити у вези са општом тенденцијом смањења падежних дистинкција у свим језицима, не само са балканизацијом српских говора попут сирињског. Једини синтетички падеж који је у множини опстао јесте датив и то с двама ограничењима: нема га у средњем роду, а у преостала два везан је искључиво за аниматне именице. Разлог за његов нестанак у средњем роду могла би бити форма – велики број именица средњег рода у једнини добија наставак *-ићу* у множини и прелази у мушки род. У једнини у којој постоји готово сваки падеж, истиче се да ипак знатно већи проценат именица отпада на номинатив и општи падеж, што значи да у сирињском говору неке функције које обављају синтетички падежи могу бити исказане и конструкцијама с општим падежом. Овакво стање варијације у актуелном падежном систему подстакнуто присуством већег броја могућности за формално представљање падежних значења, омогућило је и својеврсно поређење са пројекцијом редоследа губитка падежа какву даје Собољев (Соболев, 1991: 109–110). За разлику од његових резултата према којима у мушком роду прво нестаје локатив, а затим инструментал и генитив, у сирињском говору у мушком роду не постоји инструментал, локатив је

ограничен на инаниматне именице и конструкције с предлозима по и при, генитив је везан за административни стил, док се датив одржава. У средњем роду такође нема инструментала, један пример у локативу би се могао подвести под окационализам, премда се истиче то што се јавља с предлогом по. За генитив средњег рода је утврђено да постоје аналитичке конструкције с једнаким значењем и функцијом, док је датив ограничен на аниматне именице. У женском роду је забележен сваки падеж. Међутим, инструментал је забележен у само једном примеру, локатив само с предлозима по и према, док се као најстабилнији истичу датив, неограничен по питању аниматности, и генитив који је са 7,83% најзаступљенији синтетички падеж од свих (ниједан други не прелази 2%).

Дато истраживање има својих ограничења и потенцијалних недостатака. Иако квантитативно богат, корпус ипак представља избор текстова који се најчешће односе на теме традицијске културе, па је могуће да због тога у њему нису забележени падежи и конструкције који би се употребили у некој другој комуникативној ситуацији или некој други теми разговора. У раду је синкретизан посматран на традиционалан начин, па су разликовани и падежи који на синхронијском плану заправо имају исти наставак. Иако би синкретизам могао бити одговор на питање узрока очувања појединих падежа, они би се могли и морали детаљније изучити један у односу на други, а затим и у целом систему. Како због тога, тако и с обзиром на то да, иако су присутни, синтетички падежи јесу заступљени знатно мање од општег падежа, даља испитивања треба усмерити према функцијама и значењима која се њима исказују, односно која је од њих преузео општи падеж.

Литература

Белић А. (1905), *Дијалекти источне и јужне Србије*, Београд.

Белић А. (1911), „О дијалекатском материјалу О. Броха“. *Српски дијалектолошки зборник X*, Београд.

Белић А. (1969), *Историја српскохрватског језика. Књ. II, св. 1: Речи са деκлинацијом*, Београд.

Букумирић М. (1988), *Ономастика Сиринићке Жуле*, „Ономатолошки прилози“, т. IX, с. 253–470.

Ивић М. (1989), *Нека запажања од роду и броју у српскохрватском језику*, „Јужнословенски филолог“, т. XLV, с. 27–44.

Ивић П. (1991), *Из српскохрватске дијалектологије*, Ниш.

Ивић П. (2001), *Дијалектологија српскохрватског језика*, Нови Сад.

Младеновић Р. (2007), *Семантика и граматичка стабилност именица pluralia tantum у српским (словенским) говорима на југозападу Косова и Метохије*, [у:] Р. Симић (ур.), *Српски језик, књижевност и уметност. Зборник радова са научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 31. октобра и 1. новембра 2006*, Крагујевац.

- Младеновић Р. (2011), *Морфолошка и синтаксичка плурализација збирних именица и неких заменица у говорима југозападног дела Косова и Метохије*, „Зборник Матице српске за филологију и лингвистику“, т. LIV/1, с. 205–206.
- Младеновић Р. (2013), *Говор јужнокосовског села Гатње (Монографије 18)*, Београд.
- Младеновић Р. (2015), *Од значења ка облику – из дијалекатске (морфо)синтаксе говора призренско-јужноморавског типа метохијско-косовско-сиринићког ареала*, [у:] М. Ковачевић (ур.), *Српски језик – од Вука до данас*, Крагујевац.
- Младеновић Р. (2016), *Лингвогеографски положај и дијалекатска индивидуалност сиринићког говора*, „Јужнословенски филолог“, т. LVII/3–4, с. 67–91.
- Младеновић Р. (2019), *Говор шарпланинске жупе Сиринић*, „Српски дијалектолошки зборник“, т. LXVI/1, 1–1050.
- Николић М. (2002/2003), *Природни и граматички род именица*, „Наш језик“, т. XXXIV/3–4, с. 181–194.
- Ревзина О.Г. (1976), *Основные черты структуры грамматической категории рода*, [у:] *Славянское и балканское языкознание (Проблемы морфологии современных славянских и балканских языков)*, Москва.
- Реџић А. (2021), *Форме стандардног српског језика у сиринићком говору*, „Исходишта“, т. 7, с. 285–300.
- Реџић А. (2022), *Однос употребе дијалекатских и стандарднојезичких форми у говору младих у Сиринићу*, [у:] Б. Мишић Илић, В. Лопичић (ур.), *Језик, књижевност, алтернативе*, Ниш.
- Соболев А.Н. (1991), *Категорија падежа на периферији балканословјанског ареала*, „Јужнословенски филолог“, т. XXXIV/1, с. 93–139.
- Соболев А.Н. (2003), *Малый диалектологический атлас балканских языков. Пробный выпуск*, München.
- Соболев А.Н. (2021), *Рецензија на књигу: Младеновић Р. Говор северношарпланинске жупе Сиринић. – Београд: Српска академија наука и уметности, 2019. – 1047 с., карте. (На сербском језике)*, „Вестник Томског државног универзитета. Филологија“, т. 73, с. 334–341.
- Станишић В. (1987), *Балканизми у српскохрватском језику*, „Balcanica“, т. XXI, с. 245–265.
- Станойчић Ж., Поповић Љ. (1999), *Граматика српског језика за I–IV разред средње школе*, Београд.
- Тополињска З. (2016), *Падежни односи vs. семантичке улоге*, „Јужнословенски филолог“, т. LXXII/3–4, с. 27–34.
- Урошевић А. (1948), *Шарпланинска жупа Сиринић*, „Годишен зборник“, т. 1, с. 115–176.

References

- Ваерман М., Браун Д., Корбетт Г. (2005), *The Syntax-Morphology Interface: A Study of Syncretism*, Cambridge.
- Белић А. (1905), *Дијалекти источне и јужне Србије*, Београд.

- Belić A. (1911), *O dijalekatskom materijalu O. Brokha. Srpski dijalektološki zbornik Kh.*, Beograd.
- Belić A. (1969), *Istorija srpskohrvatskog jezika. Knj. II, sv. I, Rechi sa deklinatsijom*, Beograd.
- Bukumirić M. (1988), *Onomastika Siriničke Žhupe*, „Onomatološki prilozi”, vol. IX, pp. 253–470.
- Comrie B. (1989), *Language Universals and Linguistic Typology*, Oxford.
- Crystal D. (2008), *A dictionary of linguistics and phonetics*, Oxford.
- Fillmore C. (1968), *The case for case*, [in:] E. Bach, R.T. Harms (eds.), *Universals in linguistic theory*, New York.
- Heine B., Kuteva T. (2005), *Language Contact and Grammatical Change*, Cambridge.
- Ivić M. (1989), *Neka zapažanja od rodu i broju u srpskohrvatskom jeziku*, „Južnoslovenski filolog”, vol. XLV, pp. 27–44.
- Ivić M. (2008), *Lingvistički ogledi*, Beograd.
- Ivić P. (1991), *Iz srpskohrvatske dijalektologije*, Nish.
- Ivić P. (2001), *Dijalektologija srpskohrvatskog jezika*, Novi Sad.
- Joseph B. (2001), *Is Balkan Comparative Syntax Possible?*, [in:] M.L. Rivero, A. Ralli (eds.), *Comparative Syntax of Balkan Languages*, Oxford.
- Kordić S. (2005), *Gramatička kategorija broja*, [in:] M. Tatarin (ed.) *Zbornik Stanislava Marijanovića povodom sedamdesetogodišnjice života i četrdesetpetogodišnjice znanstvenoga rada*, Osijek.
- Kramer R. (2015), *The Morphosyntax of Gender*, New York.
- Lindstedt J. (2000), *Linguistic Balkanization: contact-induced change by mutual reinforcement*, „Studies in Slavic and General Linguistics. Languages in Contact”, vol. 28, pp. 231–246.
- Malchukov A., Spencer A. (2009), *Introduction*, [in:] *Oxford Handbooks: The Oxford Handbook of Case*, Oxford.
- Mladenović R. (2007), *Semantika i gramatička stabilnost imenitsa pluralia tantum u srpskim (slovenskim) govovima na jugozapadu Kosova i Metohije*, [in:] R. Simić (ed.), *Srpski jezik, književnost i umetnost. Zbornik radova sa nauchnog skupa održanog na Filološko umetničkom fakultetu u Kragujevcu 31. oktobra i 1. novembra 2006*, Kragujevac.
- Mladenović R. (2011), *Morfološka i sintaksička pluralizacija zbirnih imenica i nekih zamenica u govovima jugozapadnog dela Kosova i Metohije*, „Zbornik Matitce srpske za filologiju i lingvistiku”, vol. LIV/1, pp. 205–206.
- Mladenović R. (2013), *Govor južnokosovskog sela Gatnje (Monografije 18)*, Beograd.
- Mladenović R. (2015), *Od značenja ka obliku – iz dijalekatske (morfo)sintakse govora prizrensko-južnomoravskog tipa metohijsko-kosovsko-siriničkog areala*, [in:] M. Kovačević (ed.), *Srpski jezik – od Vuka do danas*, Kragujevac.
- Mladenović R. (2016), *Lingvogeografski položaj i dijalekatska individualnost siriničkog govora*, „Južnoslovenski filolog”, vol. LVII/3–4, pp. 67–91.
- Mladenović R. (2019), *Govor šarplaninske župe Sirinić*, „Srpski dijalektološki zbornik”, vol. LXVI/1, pp. 1–10.

- Nikolić M. (2002/2003), *Prirodni i gramatički rod imenica*, „Nash jezik”, vol. XXXIV/3–4, pp. 181–194.
- Peco A. (1989), *Pregled srpskohrvatskih dijalekata*, Beograd.
- Redžić A. (2021), *Forme standardnog srpskog jezika u sirinićkom govoru*, „Ishodišta”, vol. 7, pp. 285–300.
- Redžić A. (2022), *Odnos upotrebe dijalekatskih i standardnojezičkih formi u govoru mladih u Siriniću*, [in:] B. Mišić Ilić, V. Lopičić (eds.), *Jezik, književnost, alternative*, Niš.
- Revzina O.G. (1976), *Osnovnyye cherty struktury grammaticheskoy kategorii roda*, [in:] *Slavyanskoye i balkanskoye yazykoznanije (Problemy morfologii sovremenykh slavyanskikh i balkanskikh yazykov)*, Moskva.
- Schaller H. (2015), *Remnants and Representatives of Old Substrate and New Adstrate Languages*, [in:] M.M. Makartsev, I.A. Sedakova, T.V. Tsiv’yan (eds.), *Balkanskiy tezaurus: Nachalo*, Moskva.
- Sobolev A. (2009), *From Synthetic to Analytic Case: Variation in South-Slavic Dialects*, [in:] *Oxford Handbooks: The Oxford Handbook of Case*, Oxford.
- Sobolev A.N. (1991), *Kategoriya padezha na periferii balkanoslovyanskogo areala*, „Južnoslovenski filolog”, vol. XXXIV/1, pp. 93–139.
- Sobolev A.N. (2003), *Malyy dialektologicheskyy atlas balkanskikh yazykov*, München.
- Sobolev A.N. (2021), *Retsenziya na knigu: Mladenović R. „Govor severnosharplaninske župe Sirinić, Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 2019. 1047 s., karte”*. (Na serbskom yazyke), „Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Filologiya”, vol. 73, pp. 334–341.
- Spencer A. (1991), *Morphological theory: an introduction to word structure in generative grammar*, Oxford–Cambridge.
- Stanišić V. (1987), *Balkanizmi u srpskohrvackom jeziku*, „Balcanica”, vol. XXI, pp. 245–265.
- Stanojčić Ž., Popović Lj. (1999), *Gramatika srpskoga jezika za I–IV razred srednje škole*, Beograd.
- Tafra B. (2019), *Gramatička višeznačnost kategorije broja*, „Croatica”, vol. XLIII, pp. 79–103.
- Tomić O.M. (2004), *The Balkan Sprachbund properties. An Introduction*, [in:] O.M. Tomić (ed.) *Balkan Syntax and Semantics, Linguistik Aktuell/Linguistics Today*, vol. 67, Amsterdam–Philadelphia.
- Topolinjska Z. (2016), *Padežni odnosi vs. semantičke uloge*, „Južnoslovenski filolog”, vol. LXXII/3–4, pp. 27–34.
- Urošević A. (1948), *Šarplaninska župa Sirinić*, „Godišen zbornik”, vol. 1, pp. 115–176.
- Veselinova L. (2006), *Defining the concept*, [in:] L. Veselinova (ed.), *Suppletion in verb paradigms*, „Typological Studies in Language”, vol. 67, Amsterdam.
- Wahlstrom M. (2015), *The Loss of Case Inflection in Bulgarian and Macedonian*, „Slavica Helsingiensia”, vol. 47, III–205.

Abstract

Noun categories and the survival/replacement of the synthetic case system in Syrinic: A quantitative approach

The subject of this paper is the relationship between the stability of the synthetic case system and noun categories in sirinić speech, which is a part of the Prizren-Timok dialect zone in the Serbian language. The existing findings about synthetic declensions and given categories have been tested by using corpus and quantitative method in this paper. This research has confirmed that synthetic cases are better preserved in singular than in plural and that they are the most stable in feminine nouns, less in masculine nouns and the least stable in neuter nouns. In plural, the dative remains only in masculine and feminine nouns. A greater number of cases has been found in singular, but their percentage compared to general case indicates that they persisted only in limited functions and meanings.

Keywords: analytic case system, gender, number, Syrinic speech, quantitative analysis

Streszczenie

Kategorie rzeczowników i zachowanie/zamiana syntetycznego systemu przypadków w dialekcie syrynickim: podejście ilościowe

Przedmiotem artykułu jest związek między stabilnością syntetycznego systemu przypadków a kategoriami rzeczowników w gwarze syrynickiej, będącej częścią strefy dialektu prizreńsko-timockiego w języku serbskim. Istniejące założenia dotyczące deklinacji syntetycznych i podanych kategorii zostały przetestowane przy użyciu metod korpusowej i ilościowej. Badania te potwierdziły, że przypadki syntetyczne są lepiej zachowane w liczbie pojedynczej niż w liczbie mnogiej i że są najbardziej stabilne w rzeczownikach rodzaju żeńskiego, w mniejszym stopniu w rzeczownikach rodzaju męskiego, a najmniej stabilne w rzeczownikach rodzaju nijakiego. W liczbie mnogiej celownik zachowany jest tylko w rzeczownikach rodzaju męskiego i żeńskiego. W liczbie pojedynczej znaleziono większą liczbę przypadków, ale procentowa reprezentacja ich wszystkich w stosunku do przypadku ogólnego wskazuje, że były one utrzymywane tylko w ograniczonych funkcjach i znaczeniach.

Słowa kluczowe: analityczny system przypadków, płeć, liczba, dialekt syryniczny, analiza ilościowa